

"Bir şey zâtî olsa, onun zıddı o zâta ârız olamaz." İki ilah farz edilse, biri diğerini yok etmek istese edemez, çünkü zatidir ölüm ona yaklaşamaz, bu konuda bilgi verir misiniz?

İki ilahı farz etmek, farz edilecek bir husus değildir. Çünkü uluhiyet sıfatları buna müsaade etmez. Ezeli ve ebedi bir ilah sabit olduktan sonra, ikinci bir ezeli ve ebedi ile ilaha imkân bırakmaz. Bu yüzden içi boş ve mantıksız faraziyeler üzerinden mantık yürütmek fasit ve geçersizdir.

İlahlığın en büyük ve olmazsa olmaz şartları ve vasıfları **vacip** ve **ezeli** olmasıdır. *Yani vacip ve ezeli olmayan bir şey İlah olamaz.*

Vacip, varlığı kendinden olup bir başka sebebe dayanmayan demektir. Yani Allah ilahlığını bir başka sebepten ya da başka bir ilahı almış değildir, onun varlığı kendindedir. Şayet bir başka sebebe ya da ilaha dayansa, zaten ilahlık vasfını kaybeder. Vacip sıfatı ilahlığın en büyük vasfıdır.

Ezelilik de ilahlığın en büyük vasıflarındandır. Ezelilik başı ve sonu olmamak demektir. Yani Allah'ın başlangıcı ve sonu yoktur, ezeli ve ebedidir. Bir başlangıcı olsa vacip ve ilah olamaz. Zira başlangıçlık bir sebebe dayanma ve başka bir ilahın yaratmasına bakar. Yani Allah'ın -haşa- bir başlangıcı ve sonu olmuş olsa idi, bir başka sebep ve ilah tarafından yaratılmış olması gerekirdi ki bu da ilahlık ile bağdaşmaz.

"İki ilah" kavramı ile **"vacip ve ezeliyet"** kavramı mantık açısından aynı anda kabul edilemez. Zira vacip ve ezeli olan bir İlah ikinci bir İlahı meydana vermez, ona varlık alanı bırakmaz. Uluhiyet sonsuz olduğu için başka bir ilaha aklen meydana bırakmıyor. Bıraktığını farz sayarsak, sonsuzluk kavramı bozulur ki bu da tenakuz olur. Yani uluhiyet hem sonsuz olacak hem de başka bir sonsuz bir varlığın müdahalesi ile son bulacak, bu kavramlar ışık ile karanlığın cemi gibi bir safsatadır.

"İtlak ve ihata" her şeyi istisnasız kuşatmak ve hariçte hiç bir şey bırakmamak anlamına geliyor. Allah'ın isim ve sıfatları sonsuz olduğu için, kâinatta hiçbir şeyi ve hiçbir noktayı hariçte bırakmadan ihata edip kuşatıyor. Her bir eşyayı istila edip başkalarının istila ve ihata etmesine fırsat vermiyor. Şayet bir şey hariç kalsa bu bir eksiklik ve kusur olacağı için, Allah'ın isim ve sıfatlarının keyfiyeti ile bağdaşmaz.

Şirk bir şeyin tedbir ve idaresine ortak olmak demektir ki itlak ve ihatanın esasına zıt bir durumdur. Yani Allah'ın kâinat üzerinde mutlak tedbir ve idaresi varsa ki vardır, o zaman şirke yer yoktur. Şayet kâinatta şirk varsa, Allah'ın kâinat üzerinde mutlak tedbir ve idaresi yok demektir. Hem şirkin hem de Allah'ın mutlak tedbir ve

tasarrufunun kâinat üzerinde beraber olması iki zıddın cem olmasıdır ki bu mümkün değildir. *Nasıl ışık ile karanlık bir odada aynı anda cem olamaz ise, şirk ile mutlak uluhuyette kâinat odasında veya imkan âleminde cem olmaz ve olamaz.*

İki ilahın farazi bir şekilde kabul edilip âlemde tatbik edilmesi, bu fikrin imkansızlığını ifade etmek içindir. Yoksa iki ilah düşüncesi aklen ve mantıken mümkün değildir. Bunun gerekçelerine yukarıda bir nebze değindik.

Bir şey ispat ediliyorsa, ispat edilen şeyin lazımları ve kendine özgü sıfatları da onunla beraber ispat edilmiş demektir. Ayrıca onları ispata gerek yoktur. Mesela, *"Allah vardır ve birdir."* önermesi sabit oldu mu Allah'a lazım olan *kıdem, beka, kıyam, vücut, vahdaniyet* gibi sıfatlar da onunla beraber sabit olur. Zira bu sıfatlar Allah'ın zatının aynısı ve kopmaz bir vasfıdır birisi sabit oldu mu diğerleri de sabit olur.

Mesela, birisi *"Ahmet'i bul getir"* dese, biz Ahmet'i getiririz. Ahmet'in lazımı olan sesini, gözünü, kulağını, bacağı, kolunu ayrıca aramayız. Zira sayılan şeyler zaten Ahmet'den farklı düşünölmeyecek lazım ve zaruri aza ve sıfatlardır. Ahmet sabit oldu mu onun lazımı olan sıfatları da onunla beraber sabit olmuş demektir, ayrıca onları aramaya lüzum yoktur.

Allah vardır ve lazım sıfatları ile vardır. Allah'ın birliği nasıl onun lazım bir sıfatı ise, ölümsüzlüğü de onun lazım bir sıfatıdır. Bu sıfatı ispat etmek için farazi bir ilaha gerek bulunmuyor. Bu yüzden yukarıdaki önerme fasit ve geçersiz bir önermedir.